

oikean ja väärän ymmärtäminen on sidoksissa uskoon ja sen välityksellä tulevaan uuteen ymmärrykseen.

Vanhoillislestadiolaisuudessa moraalisia ongelmia ja vaikeuksia käsitellään synteinä. Pahat teot ovat syntejä eli uskonelämän ongelmia. "Uskovienväestön" ne ratkaistaan pyytämällä anteeksi, jonka jälkeen saadaan anteeksianto. Asia tulevat sovittuiksi synninpäästössä. Nenonen osoittaa, kuinka Maijan eli uhrin kannalta hyväksikäyttö oli rikkollista toimintaa, mutta vanhoillislestadiolaiselle uskonyhteisölle se oli hengellisen elämän ongelma, joka ratkaistiin hyväksikäyttäjien synninpäästöllä. Tästä syystä Nenosen mukaan esivaltauskolliseksi profiloituneessa vanhoillislestadiolaisuudessa eläkin ristiriita. Yhtäältä lakien noudattaminen, nuhteeton elämä ja kansalaisvelvollisuuksien täyttäminen ovat ihanteita. Toisaalta asioiden uskonnollinen käsittely ja ratkaisu vievät liikkeen jännitteeseen yhteiskunnan oikeustajun kanssa.

Kirjan toinen toimittaja Johanna Hurtig käsittelee Maijan kertomusta lastensuojelun, sosiaaliryön ja yhteiskuntatieteiden näkökulmista. Hän nostaa siitä esiin väkivallan monet eri muodot ja pitkäkestoisuuden sekä sukupuolen merkityksen. Maijan tarinasta käy hänen mukaansa ilmi, kuinka hengellisen vallan ja toimijuuden ulkopuolelle torjutut naiset eivät pysty muuttamaan tapahtumien kulkua. Miesten olemukseen liitetty heikkous eli seksuaalinen himo ei heikennä heidän yhteisöllistä asemaansa. Miesten lankeemukset syntyivät eli tilapäiset poikkeukset liikkeen opetuksesta annetaan anteeksi heidän heikkoutensa perusteella ja siksi teot eivät vähennä miesten arvostusta yhteisössä. Liikkeen yhteisöllisyys puolestaan vaikuttaa siihen, että yksilön oikeuksien vaatiminen tulkitaan itsekkyydeksi, mikä puolestaan syyllistää uhreja. Hurtig pitääkin Maijan tarinaa kuvauksena yhteisöllisestä sairaudesta, jossa uhrista tuli moraaliltaan vinoutu-

neen yhteisön kannalta vihollinen. Koska vanhoillislestadiolaisuudessa pahuus torjutaan anteeksiantamuksella, liikkeen moraalit vääristyy.

Maijan tarinan tehtävänä ei ole vain analysoida ja selittää lasten hyväksikäyttöä. Sen tarkoituksena on myös tukea hyväksikäytettyjä selviämään elämässään ja elämästään vanhoillislestadiolaisuuden keskellä. Kirjan tekijöistä moni on vanhoillislestadiolainen tai muilla tavoin perehtynyt siihen syvällisesti. Tätä ei salata lukijalta kuten ei sitäkään, että tekijöistä ainakin osa haluaa uudistaa tai muuttaa liikettä. Varsinkin Hurtigin artikkelin loppupuoli on suora luettelo erilaisista uudistustarpeista.

Maijan tarina voikin perustellusti nähdä kirjoittajakuntansa ja sisältönsä takia myös kirkkohistoriallisena dokumenttina vanhoillislestadiolaisen liikkeen 2000-luvun sisäisestä murroksesta. Tämä ei silti yhtään vähennä kirjan merkitystä tai antia. *Maijan tarina* on ajattelemaan herättävä ajankohtainen teos, joka onnistuu poleemisista piirteistäänkin huolimatta siinä mitä se lupaa. Se antaa vaietulle äänen ja tulkitsee tapahtuneen syytä.

MARJO-RIITTA ANTIKAINEN
DOS., HELSINKI

AINI LINJAKUMPU
Haavoittunut yhteisö:
Hoitokokoukset vanhoillis-
lestadiolaisuudessa.
Tampere: Vastapaino 2012.
270 s.

Yliopistonlehtori Aini Linjakumpu on laatinut hoitokokouksia koskevan tutkimuksensa osana Suomen Akatemian rahoittamaa ja yliopisto- lehtori Mika Luoma-ahon johtamaa projektia Lestadionismi: poliittinen teologia ja kansalaisuskonto maailstuvassa Suomessa. Linjakumpu

tunnetaan myös "tunteiden politiikan" ja poliittisen islamin tutkijana.

Teoksessaan *Haavoittunut yhteisö* Linjakumpu selvittää Suomen vanhoillislestadiolaisuudessa (SRK) erityisesti 1970-luvulla julkista huomiota saaneita niin sanottuja hoitokokouksia, jotka olivat lähtökohtaisesti sielunhoidollisia neuvonpitoja. Hoitokokousten huippukausi osui vuosille 1978–1979. Vuodesta 1980 alkaneen "liennytyksen" jälkeenkin niitä on jossain määrin ollut, mutta tiittävästi osittain eriluonteisina kuin liikkeen kriisikautena. Nämä tilaisuudet ovat 2000-luvulla olleet jatkuvasti esillä mediassa erityisesti internetin keskustelupalstoilla.

Linjakumpu on koonnut aihepiiristä muistitietoa. Lisäksi hän käyttää internet-lähteitä ja lehdistöä. Hän ei näytä tukeutuvan arkistolähteisiin, eikä käytä esimerkiksi paikallisten rauhanhdistysten tai SRK:n arkistoaineistoa. Hoitokokouksista olisi ollut myös pöytäkirja-aineistoa. Eri asia on, olisiko Linjakumpu saanut sitä halutessaan käyttöönsä. Kirjallisuusluettelo on laaja (s. 249–257), mutta ei kovin edustava tutkimuksen näkökulmasta. Tekijä ei esimerkiksi käytä väitöskirjaani *Pohjois-Suomen lestadiolaisuuden poliittis-yhteiskunnallinen profiili 1905–1929* (1988), vaikka se luo historiallista pohjaa myös tämän päivän lestadiolaisuuden yhteiskunnallisen roolin pohdiskelulle.

Tutkijan ote on vahvasti yhteiskuntatieteellinen, erityisesti politiikatieteeseen painottuva. Linjakumpu tarkastelee hoitokokouksia sosiaalisen ulottuvuuden, ihmisten välisten suhteiden, vallankäytön ja "tunteiden politiikan" näkökulmasta teologisen pohdiskelun jäädessä taka-alalle. Valitun tutkimusotteen näkökulmasta tutkimuksen teoria-pohja on vahva. Eri asia on, nostaa-ko se esille lestadiolaisuuden erityislaatuisen roolin uskonnollis-teologisesti ja historiallisesti. Linjakumpun keskeisiin lähtökohtiin kuuluu Michel Foucault ja hänen valtateori-ansa. Kiinnostava näkökulma avau-

tuu juuri ”poliittisen pelon” avulla taapahtuvasta vallankäytöstä, jota hallitseva eliitti käyttää (s. 116–119). Tämäntyyppinen pelolla hallitseminen on hyvin yleistä demokraattisessa yhteiskunnassa. Keskustapuolueen K-linja hallitsi 1970-luvulla ulkopolitiisella pelotellulla puoluetta ja saattoi sen avulla pitää aitoja alkio-laisen aatteen ihmisiä syrjässä vallan ytimestä kokonaan siinä kuitenkaan onnistumatta.

Linjakummun tutkimusote on uskonnollisen herätysliikkeen tutkimuksessa toisaalta mahdollisuus, mutta samalla rajoittava tekijä. Kun herätysliikettä lähestytään ensisijaisesti poliittisena ”lestadionismina” ja ”kansalaisuskontona”, on vaarana ajautua yleistykseen ja linjauksiin, jotka eivät lokalisoitu selkeästi suomalaisen uskonnollisen todellisuuden arkeen. Tutkija olisi tarvinnut ehdottomasti syvempää historiantutkimuksen ja teologian tuomaa näkökulmaa. Otan esille kaksi esimerkkiä.

Suomalaisten herätysliikkeiden poliittis-yhteiskunnallisen käyttäytymisen malli löytyy perinteisestä luterilaisesta kahden regimentin opista ja toisaalta Lutherin painottamasta kristityn kutsumusajatuksesta. Vaikka eri liikkeiden välillä on ollut eroja poliittis-yhteiskunnallisissa käyttäytymisessä, tietty asennepohja on ollut yhteinen.

Toinen esimerkki koskee niin sanottua ”henkioppia”, jota Linjakumpu käy sinänsä kiintoisesti läpi tutkimuksessaan. On hyvä muistaa, että SRK:n sisäisessä uskonnollisessa dynamiikassa 1970-luvulla korostunut spiritualismi ei ilmiönä edustanut mitään uutta kristikunnan historiassa eikä lestadiolaisuuden vaiheisakaan. Mitä muuta olivat Lutherin ajan hurmahenget, 1700-luvun radikaalipietistit, 1900-luvun loppuvuosien ääriarismaattiset ilmiöt tai lestadiolaisuuden historiassa Kautokeinin hurmos 1852, uuden heräyksen alkuvaiheen subjektivismi, narvalaisuus, korpelalaisuus tai amerikkalaisen pollarilaisuuden ääri-ilmiöt? Kirkkohistoriallinen näkö-

kulma olisi tuonut tutkimukseen syvyyttä. Linjakummun kirjaamat kuvaukset 1970-luvun vanhoillislestadiolaisten kokemuksista muistuttavat yllättävästi sitä muistutietoa, jota muun muassa Kyrönjokivarren lestadiolaisuudesta on alueella säilynyt uudenheräyksen murrosvaiheesta 1800- ja 1900-lukujen taitteesta.

Dogmatiikan näkökulma olisi myös epäilemättä syventänyt tutkimusta. Hoitokokouksiin liittyneessä ”henkiopissa” ja sen käytännön sovelluksessa oli havaittavissa kiintoisa yksityiskohta, joka on spiritualismin historiassa uutta. Seppo Lohi on kiinnittänyt huomiota siihen, että hoitokokouksissa oli täysin ainutlaatuisia se, että ”henget” syrjäyttivät opin synnistä. Ihmisten tuli tehdä parannusta erilaisista vääristä ”hengistä”, ei oikeastaan varsinaisesti synnistä. Kysymys ei ole vain yhdestä harmatologisesta aspektista, sillä juuri tässä muodossa esiintynyt spiritualismi oli todella ainutlaatuista koko kristillisen kirkon historiassa.

Linjakumpu ei selvitä kovinkaan paljon lestadiolaisuuden historiaa ennen hoitokokouksia. Historiallinen analyysi ja hoitokokousten tarkempi taustahistoria 1950–1960-luvuilta olisi tuonut tarkkuutta tutkimukseen. Mauri Kinnunen on nähnyt hoitokokousten kehittyneen niistä sisäisistä neuvottelukokouksista ja seurakuntapäivistä, joita SRK ja paikalliset rauhanyhdistykset alkoivat järjestää jo 1950-luvulla. Tähän toki liittyi poliittinen ulottuvuus. Kuten tunnettua Suomalaisen yhteiskunnan tuki -säätiö (SYT) tuki SRK-vanhoillisia poliitikkoja 1960-luvulla. Kysymys oli SYT-säätiön anti-kommunistisesta aktiosta, jonka hedelmiä sosiaalidemokratitkin Mauri Koivistosta alkaen pääsivät nauttimaan. SRK:n piirissä vaikuttaneita vasemmistolaisia nuhdeltiin. Television ohjelmatarjonnan aiheuttama huoli kasvavasta nuorisosta antoi 1960-luvun myötä uutta aineistoa seurakuntapäiviin ja neuvotteluihin. Näistä kokoontumisista syntyivät hoitokokoukset, jotka sitten

1970-luvun lopussa ikään kuin karkasivat käsistä. Niihin tuli mukaan spiritualismi, joka johti uskonnolliseen subjektivismiin ja mielivaltaan.

Painottaisin vielä, että niin sanotun pappislinjan eriytymisen jälkeen SRK-vanhoillisuudessa eksklusivismi korostui entisestään 1960–1970-luvuilla. Viittaan tässä yhteydessä professori Jouko Vahtolan juhla kirjassa (*Historian selkosilla*. Pohjois-Suomen historiallinen yhdistys 2012) julkaistuun artikkeliini ”Pohjoinen maa’ Suomen vanhoillislestadiolaisuuden itseymmärryksen ja eksklusivismin argumenttina 1960–1979”.

Tekijä ei ole aina ollut aineiston käytössä riittävän tarkka. Linjakumpu kirjoittaa esimerkiksi ”valtiokirkosta” (s. 21). Tämä instituutio on jo ajat sitten Suomessa kuopattu. Hän väittää, että eksklusivismi olisi kuulunut lestadiolaisuuteen ”alusta alkaen” (s. 43). 1800-luvun lestadiolaislähteiden valossa väite on ongelmallinen. Linjakumpu painottaa julkiripin roolia lestadiolaisuuden historiassa (s. 48). Kuitenkin ilmiö menetti merkityksensä jo liikkeen alkumetreillä, joskin uudenheräyksen alkumurroksessa ja siten 1970-luvun hoitokokouksissa se nosti päätään.

Erikoista on myös se, että tutkija esittää (s. 52) minun määritelleen lestadiolaisen pappislinjan ”korkeakulttuurisena koulutettuna eliitinä”, vaikka en alkuperäisessä artikkelisani ”Lestadiolaisuuden hajaannukset” (*Lustitia* 14, 2001) tällaista terminologiaa käytä. Riitta Hirvosen laatiman, SRK:n pääsihteeri Tuomas Hännisen haastattelun tekijä väittää löytäneensä *Rauhan Sana* -lehdessä, vaikka se todellisuudessa julkaistiin Oulun seurakuntien *Rauhan Tervehdys* -lehdessä (s. 196, 268).

Linjakummun tutkimuksen alkuvuosissa tutkimuksellinen ote on vahvempi kuin kirjan loppupuolella. Teoksen loppupuoli onkin monessa suhteessa puheenvuoro ja kannanotto SRK-vanhoillisuuden uskonnolliseen rooliin. Tekijä ei kätke omaa subjektiivista asennoitumis-

taan suhteessa herätysliikkeeseen. Pyrkimys objektiivisuuteen ja monipuolisemmat selitysmallit olisivat tehneet enemmän oikeutta ehkä tekijän omallekin intentiolle. Nyt ajatteleva lukija ja historiallis-kriittinen tutkija saattaa rinnastaa tutkimuksen poleemisen liioittelevaan lestadiolaisuus-kritiikkiin (vrt. median antama kuva), joka ei enää välttämättä ole uskottavaa.

Tekijä tulkitsee SRK:n johdon asemoitumista viime vuosien julkisessa keskustelussa seuraavasti: "– liikkeen johto pyrkii asemoimaan itsensä ulkopuolisten hyökkäysten kohteeksi. Ajattelutavan mukaan vanhoillislestadiolainen liike on itse asiassa uhri, johon kohdistuu aiheettomia ja tahallisia provokaatioita, joiden tarkoituksena on mahdollisesti saada muutos liikkeen toimintaan ja ajattelutapaan." (s. 194). On totta, että SRK on usein reagoinut ulkopuoliseen kritiikkiin uskonnollisen siilipuolustuksen avulla. Toisinaan "uskottomien" mielipiteet on voitu vain ohittaa, koska heiltä puuttuivat hengelliset edellytykset arvioida sitä, mitä "valtakunnan" sisällä tapahtuu. Jälkimmäistä reagoitapaa tutkijakin alkaa ymmärtää yhä enemmän. Niin heikko "pohjoisen uskon" teologian ja historiallisen kehityksen tuntemus näyttää vallitsevan mediassa, julkisessa keskustelussa tai yleisessä mielipiteessä, ettei jokaiseen "sisiliskokeittoon" ole tarvetta laittaa lusikkaansa. Viime aikojen julkisessa keskustelussa on nimenomaan ollut havaittavissa sama piirre, jota Linjakumpu kuvaa SRK:n johdon asenteena. Maamme valtamedian linjauksissa ei ole pyrittykään vain tiedottamiseen tai informaatioon vaan pikemminkin indoktrinaatioon ja mielikuvapolitiikkaan. Yhden kansanryhmän vihjailleva ja tietoinen leimaaminen kokonaisnäkemyksestä piittaamatta on myös pelottavaa, sillä se lähennee lainvastaista kiihotusta kansanryhmää vastaan. Pyrkimys liikkeen uskonnolliseen uusmuokkaukseen ja kansankirkollistamiseen yhdistää

niin valtamediaa, merkittäviä kirkollisia vaikuttajia kuin "uudistajina" esiintyviä SRK-vanhoillisia, liberaalissävyytteisiä teologeja. Linjakummun tutkimuksen loppuosa heijastaa valitettavasti samantyyppisiä tavoitteita.

JOUKO TALONEN
PROF., VANTAA

Janne Villa

Hengellinen väkivalta

Hengellinen ja henkinen väkivalta ovat vaiettuja salaisuuksia monissa piireissä. Kirja tarkastelee väkivaltaa uskonnollisten liikkeiden sisällä tapauskertomusten, asiantuntijoiden ja alan kirjallisuuden kautta.

26,00 (28,90) KIRJAPAJA

26⁰⁰

Antti Nylén

Tunnustuskirja

Kristinuskon sisältö niille, jotka ovat sen unohtaneet. Uskonottoman kasvatuksen saanut, katoliseen kirkkoon aikuisiällä liittynyt kirjailija kertoo itsestään sekä suhteestaan kirkkoon ja sen opetukseen henkilökohtaisesti, vaativasti – ja tunnustuksellisesti.

22,50 (25,10) KIRJAPAJA

22⁵⁰

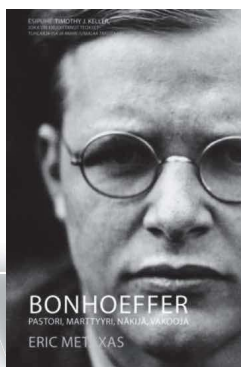
Pauliina Kainulainen

Metsän teologia

Teos yhdistää suomalais-kansallisen luontosuhteen kristilliseen uskoon ja teologiaan. Kainulainen tarkastelee sitä, miten vanha suomalainen maailmankatsomus on palautettavissa.

28,90 (32,30) KIRJAPAJA

28⁹⁰

Eric Metaxas

Bonhoeffer

– Pastori, marttyyri, näkijä, vakooja

Kun Adolf Hitler ja natsit viettelivät yhden kansakunnan, kiusasivat kokonaista maanosaa ja yrittivät hävittää Euroopan juutalaiset, pieni joukko toisinajatteli ja sabotöörejä työskenteli Kolmannen valtakunnan kukistamiseksi sisältäpäin. Yksi heistä oli Dietrich Bonhoeffer, pastori ja kirjailija.

40,50 (45,00) UUSI TIE

40⁵⁰

Suvielise Nurmi, Panu Pihkala (toim.)

Luontokirkkovuosi

Uusi näkökulmia ja virikkeitä luonnon ja kirkon hartauselämän yhdistämiseen – kaikkina vuodenaikoina. Ideoita ja ajatuksia siihen, miten jumalanpalvelus tai muu hartaushetki viedään luontoon kuin siihen, miten luonto voidaan tuoda kirkkotilaan. Heti käyttöön otettavia teksti- ja lauluvinkkejä, saarnajuuria ja toiminnallisia virikkeitä.

26,55 (29,50) LASTEN KESKUS

26⁵⁵